

— 25-GODIŠNICA I ŠIBENSKOG PARTIZANSKOG ODREDA
— VINSKE BRIGE I NEPRILIKE
— TRAGOM TRŽISNIH INSPEKTORA
— SA PUTU U SOVJETSKI SAVEZ
— U PARTIZANSKIM BUNKERIMA
— O INTEGRACIJI TREBA DA ODLUČUJE RADNA ORGANIZACIJA
— SPORTSKI MOZAIC
— »ŠIBENIK« OSTAO BEZ SREDSTAVA

U POVODU 25-GODIŠNICE I ŠIBENSKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Plenum Općinskog komiteta Saveza omladine

Omladina o svojim zadacima

Na plenumu Općinskog komiteta Saveza omladine koji je održan prošlog tjedna raspravljaljalo se o dosadašnjem radu ove organizacije, uz osvrт na zaključku Brionskog plenuma, te njihovog provođenja u život.

U živoj diskusiji podvrgnute su kritici slabosti koje opterećuju omladinu. Veći broj diskutantata podvukao je jednostranu orientaciju u radu Saveza omladine koji se isključivo sudio na nastojanje da što više mladih ljudi uđe u organe samoupravljanja — Omladina se i dalje treba da zalaže za izbor što većeg broja mladih ljudi u organe samoupravljanja, ali isto tako je za našu organizaciju bitnije, rekao je jedan od diskutantata, da se mladi ljudi naše općine energičnije bore za samoupravno odlu-

čivanje o svim problemima u radnim kolektivima, školama, zadružama itd.

Na plenumu je također bilo riječi o ideološko-političkom djelovanju, o odnosu omladine prema učenju u školama II stupnja, te o pružanju veće pomoći omladini na selu.

Raspisano je također o ličnom autoritetu i zalaganju omladinskih rukovodilaca. Naiime, ovdje je istaknuta potreba veće odgovornosti od strane jednog dijela njenih članova u izvršavanju zadataka omladinske organizacije. Plenum je na kraju stavio sebi u zadatak da savjesno i budno prati provođenje odluka IV plenuma CK SKJ u život, ne samo u svojim redovima već i u društvu uopće.

A. Đ.

Nepromjenjena kvalifikaciona struktura

Provodenje racionalizacije i povećanje produktivnosti rada zaposlenih, te uvođenje suvremenijih sredstava za proizvodnju dovelo je do smanjenja potražnje nove radne snage. Projekat broj prijavljenih slobodnih radnih mesta u prvih šest mjeseci prošle godine iznosio je oko 214, dok je taj broj u prvom polugodištu ove godine iznosio samo 138. Drugim riječima potražnja radnika smanjena je čak za 35,5 posto.

Da li je u tom pogledu situacija jednaka u svim privrednim oblastima?

Ako proanaliziramo utjecaj pojedinih djelatnosti u tendenciji smanjenja potražnje za novim radnicima, onda možemo konstatirati da je najmanja potražnja zabilježena u industriji i ruderstvu. To treba sagledavati kroz prizmu činjenice da ta oblast zapošljava najviše radne snage u šibensko-driškiom privrednom bazenu. Inače, relativno najveći pad u potražnji nove radne snage zabilježen je u saobraćaju, stambenoj i komunalnoj djelatnosti.

U toku ove godine jedino je porastao broj prijavljenih radnih mesta u djelatnosti društ-

venih i državnih organa i službi, ali zbog njihova malog udjela u ukupnom broju prijavljenih radnih mesta nisu mogli ozbiljnije utjecati na opću tendenciju kretanja.

Kakva je kvalifikaciona struktura prijavljenih radnih mesta — koje se kvalifikacije ponajviše traže?

U tom pogledu mora se, naiam, konstatirati da se odnos među kvalifikacijama nije bitno izmijenio. Tako se, na pri-

mjer, na području šibenske komune 1965. godine tražilo od ukupnog broja 61,35 posto nekvalificiranih radnika, a u istom razdoblju ove godine 54,51 posto. Imajući u vidu dosadašnju lošu strukturu uposlenog kadra u radnim organizacijama može se zaključiti, da naši kolektivi — općenito govoreci — u tom pogledu još nisu učinili značajnu prekretnicu. Kada će do nje doći?

Kratke vijesti

»Kornati« klub za podvodne aktivnosti koji već godinama djeluje u Šibeniku raspisao je nedavno natječaj za prijem novih članova za sportske ronjice. Prvi takav tečaj, koji traje mjesec dana, počinje 25. omladincima i oni će nakon završetka tečaja polagati ispite.

U turističkim mjestima Šibenske općine boravi danas oko 10 tisuća domaćih i stranih posjetilaca. Uz to još ima mesta

u kojima nisu ispunjeni svi ležajni kapaciteti. To posebno vrijedi za Skradin, Zlarin, Vodice i Murter. Međutim, u tom pogledu najbolje stoje Primošten, Rogoznica i Tijesno u kojima su kapaciteti ispunjeni do posljednjeg ležaja. U kućnoj radnosti u Šibeniku promet je znatno opao i najvjerojatnije je da on neće dostići približno ni prošlogodišnji nivo.

Usljed naglog porasta motornih vozila sve je veći broj prekršaja na šibenskim cestama. Tako su u proteklih sedam mjeseci organi Saobraćajne miličije podnijeli nadležnim organima 485 prijava protiv prekršitelja, a u mandantnom postupku je kažnjeno 1.800 osoba, dok je opomenuto 1.100 osoba.

U nizu izleta što ih organizira poslovničica »Dalmacijaturista« u Šibeniku na rasporedu je još jedan izlet u inozemstvo. Izletnici će ovog puta posjetiti Ankona, Rim i Napulj. Iz Šibenika se polazi autobusom do Zadra, a onda trajektom do Ankone. Cijena ovog izleta iznosi 66.000 starih dinara, a prijave treba podnijeti do kraja ovog mjeseca.

Uskoro će na relaciji Dolac-Martinska saobraćati splav »Zlarin« koju je ustanova »Zelenila« otkupila od Poduzeća za ceste u Šibeniku. Njome će se prevoziti kupači i drugi gosti, te i Šibenski poljoprivredni koji obrađuju zemlju na drugoj strani Šibenskog zaljeva. Cijena u oba pravca iznosiće 60 dinara po osobi. (j)

K V O R U M

Za popodne prošlog petka bio je zakazan zajednički plenum Općinskog odbora Socijalističkog saveza i Općinskog sindikalnog vijeća. Tema o kojoj je taj eminentni skup društveno-političkih radnika trebao raspravljati glasila je: »Stanje i potrebe školskog prostora na području općine Šibenik. Uz debatu i izmjenu mišljenja o nimalo povoljnoj situaciji u tom domenu Šibenskog osnovnog i srednjeg školstva na skupu je trebalo razmotriti i putevi koji bi doveli da se smognе više sredstava za važnu oblast društvenog života. Trebalo je da bude govor i o svinjskodnosti eventualnog uvođenja samodoprinosu za školstvo.

Sastanak je bio zakazan za 18 sati. Međutim, prva službena riječ čula se tog popodneva tek u 18 sati i 27 minuta. Naime, toliko se čekalo na one koji su trebali doći. Ali, oni nikako nisu dolazili. U situaciji kada gotovo polovina članova Općinskog odbora SSRN i Općinskog sindikalnog vijeća sa svim evidentno nije imalo namjeru da tog popodneva bude u velikoj dvorani Društvenog doma, predsjedavajući se obratio prisutnima i iznio svoje mišljenje da se zbog lošeg odziva ovači važan sastanak ne može održati. Svi su se s time složili. Take sastanak nije ni održan.

Sastanak se nije održao zbog onih koji su (bar većina — u to smo uvjereni) našli za shodno da se tog uistinu pretoplog popodneva radi pojave na nekoj od plaža nego na ovom važnom, veoma važnom sastanku. Tako njihov odnos ne služi im na čast i daleko je od duha našeg vremena društvenih kretanja kojih smo sudionici i svjedoci. Bilo kako bilo, ispalo je da su bili »pametniji« oni koji nisu došli. Pitajte kvorum, eto, još je jednom postalo aktuelno. I bit će sve do onog časa dok u razne forme budemo birali dio ljudi koji vole nekakve »titule«, ali koji — očito — ne vole dužnosti i rad koji iz njih proizlaze. Zbog toga, i ne samo radi toga, o onima koji van dnevnog reda na prvo mjesto dnevnog reda stavljuju svojom krvanjem tačku »KVORUM« trebalo bi povesti računa. Što prije — toliko bolje! (D.B.)

Šibenski list

ORGAN SOCIJALISTIČKOG SAVEZA RADNOG NARODA OPĆINE ŠIBENIK

GOD. XIV — BROJ 725 — CIJENA 40 DINARA (0,40)

LIST IZLAZI SRIJEDOM

ŠIBENIK, 10. KOLOVOZA 1966.

Plenum Općinskog komiteta Saveza omladine

Omladina o

svojim zadacima

Pred osnivanjem poslovnog udruženja poljoprivrednih organizacija

DA LI BI BILO OD KORISTI?

U posljednje vrijeme među zainteresiranim poljoprivrednim i privrednim organizacijama vode se preliminarni razgovori o osnivanju poslovnog udruženja. Dogovori u tom pogledu već se u neku ruku konkretniziraju, a u udruženje bi, kako sada stvari stječe, trebale ući sve poljoprivredne zadruge s područja komune i poduzeće »Vinoplod«. Zainteresirani tom viješću obratili smo se predsjedniku Iniciativnog odbora za osnivanje poslovnog udruženja drugu JERI KRNIĆU, upravitelju poljoprivredne zadruge »Jedinstvo« i u razgovoru s njim dobili odgovore na neka postavljena pitanja.

— Na osnovu iskustava i po uzoru nekih općina u Dalmaciji — Omiša, Brača i Zadra — i trenutne situacije na našem području, u nekim zadružnim organizacijama nikla je ideja o osnivanju Poslovnog udruženja poljoprivrednih organizacija na području šibenske komune. Ova ideja je posljedica objektivne nužnosti. Anarhija, rascjepkanost i razdjelenost koje vladaju u poslovnoj politici naših poljoprivrednih organizacija nanose ogromne štete kako proizvođaču, tako i poljoprivrednoj organizaciji i komuni. Poslovno udruženje poljoprivrednih organizacija o kojem je ovdje riječ je nešto novo, nešto što se u mnogome razlikuje od dosadašnjih oblika udruživanja. Osnovni cilj udruženja jest zajedničko obavljanje poslova koji proizlaze iz osnovne privredne djelatnosti članova udruženja.

Recite nam nešto o tome pobliže?

— Na području naše komune djeluje 21 poljoprivredna zadruga, što znači da postoji 21

plan — bilo kratkoročni ili perspektivni — i 21 poslovna politika. Uzmemo li u obzir da bruto promet po jednoj organizaciji iznosi nešto oko 300 milijuna starih dinara i oko 25 zaposlenih, dolazimo do zaključka, da su to vrlo usitnjene i patrolaste radne organizacije koje i uz najbolju volju, stručnost i umjerenost ne mogu izvršiti podjelu rada, organizirati stručne službe i djelovati kao jedna krupna radna organizacija u kojoj je sve to moguće postavljati na mjesto. U sadašnjem slučaju pojedini ljudi primorani su obavljati dvije ili više funkcija, te se, na primjer, ponekad upravitelj i komercijalni rukovodilac olikuju u jednoj osobi. Takvom organizacijom i načinom rada tim poslovnim ljudima nije moguće analizirati, ispitati i istražiti tržiste — bilo da se radi o nabavi trgovinske robe ili plasmanu poljoprivrednih proizvoda, a o posljedicama toga nije ni potrebno govoriti.

— Kakva je sadašnja situacija u domenu djelatnosti poljoprivredne zadruge na našem području?

vrednih zadruga na našem području?

— Struktura ukupnog prometa poljoprivrednih organizacija izgleda optilike ovako: na trgovinu otpada 70 posto, otkup poljoprivrednih proizvoda zauzima u ukupnom prometu 15 posto, vlastita poljoprivredna proizvodnja s a m o 2 posto, dok ostalo otpada na razne djelatnosti. U strukturi trgovinske robe velikim dijelom učestvuje reprodukcioni materijal za poljoprivredu — umjetna gnojiva i sredstva za zaštitu bilja. Važno je pri tom istaći da se ovaj reprodukcioni materijal dobavlja od svih mogućih dobavljača počevši od »Agrokemije«, »Poljoprivredne«, »Agroservisa« i »Sloga«.

Dakle, roba se nabavlja sa svih strana — samo ne od direktnog proizvođača. Pošto je roba nabavljena od raznih dobavljača, pod različitim uslovima i različitim cijenama, kod formiranja prodajnih cijena dolazi do velikog »šarenila«. Posljedica toga je negodovanje poljoprivrednika — koje nije uvijek bez osnova, unatoč činjenici da te primjedbe ponekad nisu na mjestu.

— Vi ste iznijeli podatak da poljoprivredne vlastite proizvodnje u strukturi ukupnog prometa poljoprivrednih organizacija na području Šibenske komune zauzima samo 2 posto. To je loše, zar ne?

— Od 21 poljoprivredne zadruge na našem području samo tri — skradinska, britaška i Šibenska — bave vlastitom poljoprivrednom proizvodnjom. S time, naravno, ne možemo biti zadovoljni. Samo, bio bi veoma pogrešan zaključak, kad bi se konstatiralo, da su zadružne organizacije zanemarile poljoprivrednu proizvodnju, a posvetile se isključivo trgovini i drugim sporednim djelatnostima — kao što im se to obično pripisuje. Naime, poznato je da na našem području poljoprivrednih površina u društvenom vlasništvu nema. Kupnja zemlje u našim uslovima veoma je nepovoljna. Sredstva iz bankarskih izvora ne mogu se dobiti ili se vrlo teško dobivaju, jer naše zemljište ne ispunjava uslove kategorizacije, a vlastita sredstva su minimalna za kupnju škrte, ali veoma skupe zemlje dalmatinskog krša. Intenzivna poljoprivredna proizvodnja u društvenom vlasništvu je gotovo nemoguća za naše prilike. Velika rasparseliranost, škrti zemlja, pomjicanje vode, nemogućnost mehaničke obrade dovodi u pitanje rentabilnost takve proizvodnje, kao jednog od osnovnih faktora ekonomike, kojemu je privredna reforma u ovoj fazi još čvrše utvrdila temelje.

— Vidite li neki izlaz?

— Po mom mišljenju, u koliko ne postoji mogućnost vlastite poljoprivredne proizvodnje preostaje nešto drugo, a to je uža suradnja i uspostavljanje kooperativnih odnosa s individualnim proizvođačima. Ovdje također ne možemo koristiti iskustva i recepte poljoprivrednih organizacija iz ravničarskih krajeva, već se prilagoditi našim specifičnim uslovima i mogućnostima. Čini mi se da kod ovog težišta moramo isključivo usmjeriti na proizvodnju rasadnog materijala onih poljoprivrednih kultura koje su karakteristične za naše uslove, kao i na zaštitu od biljnih bolesti i štetnika. Jer, neprocjenjivi su gubici na plodovima poljoprivrednih kultura koje nanose biljne bolesti i razni štetnici. A sve bi se to moglo sprati uz minimalna sredstva i dobro volju, kako zadružne organizacije, tako i individualni proizvođači. Sve ovo o čemu smo govorili, i ne samo ovo, bilo bi, po mom mišljenju, valjano polje rada i našeg poslovnog udruženja — rekao je na kraju drug Jere Krnić. (D. B.)

Koncerti Šibenske narodne glazbe

Li su Mauzolej Ivana Meštrovića u Otavicama.

Narodna glazba iz Sinja nastupit će u Šibeniku u nedjelju 14. o. m. i time uvratiti posjet svojim drugovima — glazbarmama. Sinjski glazbarmi će tog dana navečer u 19.30 sati prirediti promenadni koncert ispred zgrade Općinske skupštine.

Problemi školstva

Nezadovoljavajuće stanje

Ne može se poreći činjenica da su do sada za rješavanje raznih problema u domeni školstva na području šibenske komune uložena znatna financijska sredstva. Na primjer, samo u 1964. god. i u dvije godine što su joj prethodile investirano je više od 265 milijuna starih dinara. To, razumljivo, nisu mala sredstva, ali je očito i to da ni izdaleka nisu bila dovoljna da se riješe mnoge teškoće.

Ni sada, kada komuna nije u najboljoj finansijskoj situaciji, nije zaboravljeno školstvo. Građe se, da samo to spomenemo, nove školske zgrade u Rupama, Laškovici, Velikoj Glavi i Tribunjima. Pored toga izvjesna sredstva osigurana su i za izgradnju škole u Jadrtovcu.

Međutim, planovi koji ne postoje od jučer, da se cjele vijeće i što prije uklone prostorne i ostale teškoće u domeni šibenskog školstva teško se i polako realiziraju. Razlog: pomanjkanje finansijskih sredstava. Zbog toga u Šibeniku zbog velikog priliva učenika škole jednim dijelom rade u tri smjene u nedekvatnim učionicama, dok se u selima školske zgrade ne održavaju i izvrne su propadaju.

Nadalje, učionički prostor u gradu sastoji se od 112 učionica, od kojih 81 odgovara normativima za izvođenje nastave, dok 31 učionica je neprikladna, malena, neosvjetljena i radi toga iziskiva veću cijenu koštaja obrazovanja. U svim školama prvi drugog stupnja nalazi se ukupno 217 odjeljenja smještenih u 81 učioniku iz čega proizlazi da u trećoj smjeni ili u nedekvatnim učionicama radi 55 odjeljenja. Osim toga, od 31 učionice što smo ih ranije spomenuli kao nedekvatne, 22 učionice su građene za zbirke i kabinete. Interesantno je također zabilježiti da se u sa-

mom Šibeniku 13 učionica nalazi u zgradama koje su privatno vlasništvo.

Situacija nije, na žalost, ništa bolja ni na širem području šibenske komune. Najakutniji problem školskih zgrada jest u Rogoznici, Bribirskim Mostinama i Jezerima za sada ostaje kao otvoreno pitanje. Što se pak tiče stanova za nastavno osoblje u Bratiškovicima čini se, da će se prihvati ponuda od strane tamošnje poljoprivredne zadruge. Rješenje problema stanova za nastavno osoblje u Či-

stoj Maloj može se, eventualno, sagledati u adaptaciji jedne već otkupljene zgrade.

To su samo neki (i nabačeni) problemi šibenskog školstva. O njima će se ovih dana malo više govoriti i na sastancima društveno-političkih organizacija. Cilj tih dogovora i rasprava jest da se pokušaju iznaci u sadašnjem trenutku najbolji putevi kojima bi vodili ako ne rješavanju, a ono bar ublažavanju najakutnijih boljki šibenskog školstva. (B)

Iz Zavoda za zapošljavanje

Putovanje u neizvjesnost

Minimalne mogućnosti zapošljavanja na našem području (a to je općenito jugoslavenski problem) traže su da se pronađe bilo kakav ventil za oduševak onih koji su s pravom tražili radno mjesto. Izlaz je trenutno — nađen — odlazak na rad u inozemstvo.

S činjenicom da su mnogi htjeli ići raditi u tuđi svijet upoznao se i Zavod za zapošljavanje Šibenik. Kakva je bila situacija u tom pogledu pokazat će nam nekoliko podataka. Evo ih: u prvih šest mjeseci ove godine na području drniške komune podneseno je 540 zahtjeva za odlazak na rad u inozemstvo. Među njima posao u tuđim zemljama tražile su i 42

žene. Na području šibenske komune za odlazak u inozemstvo bilo je podneseno 537 zahtjeva, a među onima koji su namjeravali zarađivati u tuđim zemljama bilo je 1.118 žena.

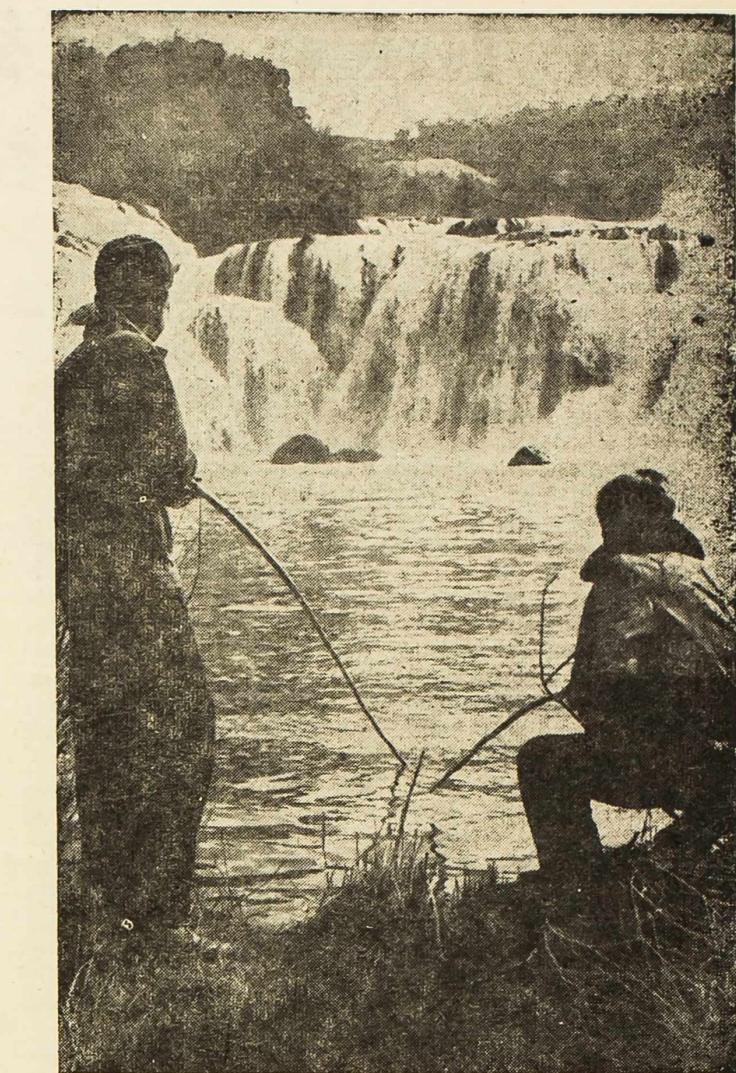
Da li je svima onima koji su podnijeli zahtjev za odlazak na rad u inozemstvo bilo udovoljeno?

Evo podataka o tome: sa područja drniške komune na rad u inozemstvo otišlo je u prvih šest mjeseci ove godine 119 osoba, a od toga bilo je 17 žena. U isto vrijeme iz šibenske komune krenulo je u zaradu u tuđe zemlje nešto više od 400 osoba, a od njih su bile 94 žene.

Treba spomenuti podatak da

je u prvih šest mjeseci 1965. godine podnijeto na području Žavoda za zapošljavanje Šibenik ukupno 502 zahtjeva za odlazak na rad u inozemstvo. Međutim, u istom razdoblju ove godine bilo je 1.077 onih koji su namjeravali otpotovati u inozemstvo na kraće ili dulje vrijeme zboru rada.

Naši ljudi najviše se zapošljavaju u Zapadnoj Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj. Činjenica je da se na taj način »rješavamo« pritiska nezaposlenih, činjenica je da oni tamo bolje zarađuju nego u domovini, ali je istina i to da u tuđini daleko više rade.

Skradinski buk kao u proljeću

U ovo godišnje doba slapovi Krke obično ostaju bez vode. To se redovito dešava u posljednjih nekoliko godina. Međutim, ovogodišnji kolovoz zbog kiša koje su padale prošlog mjeseca pruža sasvim drugači-

ju sliku Krkinih slapova. Bogati vodom, kao u proljeću, stalna su meta mnogih fotoamatera iz zemlje i inozemstva. Inače pojet turista slapovima Krke je više nego zadovoljavajući.

Osim toga još i ovo:

Drug Kale se u prvom dijelu članka osvrnuo na SSSR i sovjetskog ekonomistu Lisičkina, kojeg na nekoliko mjeseci citira. Istrakuo je da i SSSR danas uspostavlja svoju privredu na općevažećim principima i da će neke pojave i odnose paralelno promatrati, pošto su nama i SSSR mnoga pitanja zajednička i u bazi i u nadogradnji. Citirajući Lisičkina drug Kale zbori toga, što nema određenog instrumenta društva kojim bi se primoralo radnu organizaciju na integraciju, da sredstva kojima upravlja radna organizacija time poprimaju izvjesna vlasnička svojstva, nije na mjestu. Određena, u odnosu na klasično vlasništvo, preoblikena vlasnička svojstva inače postoje u našem društvenom sektoru privrede. Kad radna organizacija ne pristaje na integraciju tada se ponešto naglašeno ispolji jedan vid tog svojstva, ali se time s obzirom na čvrste temeljne društvene elemente vlasništva (društveno vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju i obaveza radne organizacije da mora očuvati neumanjenu vrijednost tih sredstava kojima upravlja) bitno ništa ne mijenja, osim što je došlo do sporu oko toga da li se pristajanju na integraciju ili opiranjem integraciji bolje ili lošije koriste društvena sredstva, kojima radna organizacija upravlja. Ista je stvar i kod onih radnih organizacija, koje su skloni integraciji.

Tako drug Kale nastavlja u tom smislu, tj. da ponešto citira Lisičkina, a zatim komentira što bismo mi trebali činiti. Na kraju obećano paralelno promatranje sasvim isčešća, a zapravo ga ozbiljno nije ni bilo, da bi se od isticanja i slavljenja samoupravljanja došlo do njegove oštре kritike u važnom pitanju, tj. kada je riječ o tome tko treba da odlučuje o integraciji.

Dodatačno priznanje Lisičkinu i ostalim sovjetskim ekonomistima, koji su zasluzni za otvaranje novih putova u razvoju sovjetske ekonomike i društva, čovjek se mora upitati zašto pisac članka citira Lisičkina kada stvarno uopće ozbiljno i ne razmatra i ne uspoređuje stajne ekonomske teorije i prakse u SSSR-u i kod nas. Citiranjem Lisičkina nije ništa novo otkriveno našoj jugoslavenskoj ekonomskoj teoriji i praksi. Sve su takvi uvjeti čak i višekratnim glasanjem o tome čitavog radnog kolektiva.

Rentabilnost kao ekonomska kategorija ne ostvaruje se automatski kada je riječ o integraciji, kao dokaz kojem se mora prikloniti interesirana radna organizacija, već je cijeni, pa ponekad čak i pogrešno, radni kolektiv. Na društveno-političkim snagama i stručnjacima je da pomognu da bude skraćen put od neopravdanog opiranja do saznanja da je integracija ekonomske opravdana. To pravo radne organizacije odnosno radnog kolektiva nije »isforsirana demokracija«, već stvarna socijalistička demokracija, koja se razvija u proturječnim društveno-ekonomskim uvjetima i odnosima.

Io integraciji treba da odlučuje radna organizacija

Osvrnuvši se u »Šibenskom listu« od 29. lipnja 1966. godine na članak druga Borisa Kale, koji je objavio u »Šibenskom listu« od 8. lipnja 1966. godine pod naslovom »Njima se ne može ništa« napisao sam i to da sam propustio da sada da iznesem svoje primjedbe na neke njegove članke, iako sam to bio namjeravao učiniti. To je drugu Kali dalo priliku da te moje riječi podvuče u istom listu od 20. srpnja 1966. godine. Time me je još više obavezao da koliko-toliko stvarno održim riječ i iznesem neke primjedbe na njegove članke, pa makar i s velikim zakašnjenjem.

Riječ je ovom prigodom o njegovu članku »Samoupravljanje protiv objektivnih zakonitosti nema perspektive«, koji je objavljen u »Šibenskom listu« od 31. prosinca 1965. godine. Taj članak bitno odražava određeno slijedeći dio članka Kali.

Između ostalog u članku je postavljeno i pitanje tko treba da odlučuje o integraciji kada joj se bilo koja interesirana radna organizacija neopravdano protivi. Drugi Kale je na to dao ovaj odgovor:

»U posljednje vrijeme kod nas se pristupa intenzivnoj akciji oko integracionih procesa, kao objektivnoj potrebi i zakonitosti u suvremenim privrednim i društvenim kretanjima. Međutim, to se popraćuje referendumima, političkim ubjedjivanjima i ostalim sličnim sredstvima. Da li je sve to potrebno? Samoupravljanje predstavlja oblik društvenog djelovanja koje stvara najširi poticaj za razmah društvenog progresa, koje je prevazišlo sve vidove građanske demokracije. Ono, kao najpotpuniji izraz socijalističkih odnosa, temelji se na društvenim sredstvima za proizvodnju. Sva preim秉ta potrebno je maksimalno koristiti.

Ako koncentracija sredstava za proizvodnju u pravilu osigura veću rentabilnost iako se te činjenice nedvojbeno prezentiraju, ima li potrebe da se o tom ekonomskom principu i odnosu polemizira i da ta ekonomska kategorija postane predmet izjašnjavanja i odlučivanja.

Ako rentabilnost predstavlja ekonomsku kategoriju, da li i

ma rezona da se ona ignorira nekim vanjskim sredstvima, pa dolazila ta sredstva čak sa sjednicama radničkih savjeta. Drugim riječima što će biti s integracijom na onim mjestima gdje se za nju (pa prema tome i za rentabilnost) ne izjasne proizvodnja? Rentabilnost i ostali ekonomski principi podredit će se isforsiranju demokraciji. Nadalje taj činjenica će postaviti jedan daljnji problem. Kakav treman dati imovini kojom upravljaju radne organizacije, bilo one koje su sklene ekonomskoj, opravданoj integraciji, bilo one koje joj nisu sklene. Kakva vlasnička i posjedovateljska snaga je naša?

U članu 9. tačka 8. Ustava SFRJ stoji da radni ljudi: »odlučuju o izdvajajući dijela radne organizacije u posebnu organizaciju i o spajajući i udruživajući radne organizacije s drugim radnim organizacijama.«

U rezoluciji Osmog kongresa SKJ, pod II stoji:

»Radna organizacija i njeni interesi odlučujući je činilac i pokretačka snaga integracionih kretanja. Odnosi između udruženih poduzeća treba da počivaju na principima samoupravljanja i raspodjele dohotka prema radu. Komunisti treba da izvuku pouke iz deformacija u dosadašnjim integracionim procesima, koje su uglavnom bile posljedica administrativnog upitivanja i političkog pritiska od strane odgovornih organa društveno-političkih zajednica i pojedinih rukovodstava Saveza komunista.«

Te sam citate naveo da bih čitaoce izravno podsjetio na stav naše zajednice.

Sigurnam da je to poznato i drugu Kali. Ostaje, dakle, zaključak da on nije zadovoljan s tim stavom pa stoga predlaže nova rješenja. Njegovo je pravo da predlaže. No najvažnije je što on predlaže, što nudi?

Naravno, kad interesirane radne organizacije pristaju na spajanje i odnosno integraciju, sporu nema.

Ali, kako natjerati onu ili one radne organizacije kada nisu za integraciju. Drugi Kale nudi da tako sporove rješava ustavni sud, pravosudni organ, i sl., dakle činoci izvan privrede,

Nije lako doći do radnog mjesto

Prosječan broj zaposlenih osoba na području Zavoda za zapošljavanje Šibenik opao je u prvih šest mjeseci ove godine u odnosu na isto razdoblje 1965. godine u prosjeku za 1.004 ili 4,6 posto. Pritom nije naodmet iznijeti činjenicu da se tendencija opadanja zaposlenosti nije ni do danas zaustavila. Interesantno je zabilježiti da je manje od šestomjesečnog prosjeka smanjenja zaposlenosti »pokazao« samo travanj, pa i veljača. Zabrinjava također činjenica da je u svibnju 1966. godine bilo čak 1.158 zaposlenih manje nego u istom mjesecu 1965. godine. Slična situacija zabilježena je i u lipnju.

Da bi nam navedeni podaci bili razumljiviji prezentirati ćemo i republičke podatke o kretanju zaposlenosti i uporediti i sa stanjem na području Zavoda za zapošljavanje Šibenik. Evo nekih podataka: u Hrvatskoj je u prva četiri mjeseca 1966. godine bilo 20.683 manje uposlenih u odnosu na isto razdoblje pretходne godine, što iskazano postocima iznosi 1,98. Od lipnja 1965. do veljače 1966. godine broj zaposlenih u SR Hrvatskoj smanjen je za 58.759 ili za 5,5 posto. Ako se uporede prezentirani podaci neće biti teško doći do zaključka da je situacija u pogledu zapošljavanja na području Šibenskog Zavoda za zapošljavanje nezavidna.

Kako se kretao broj zaposlenih na području šibenske komune u prvišest mjeseci ove i prošle godine. Evo podataka koji o tome govore! U siječnju 1965. godine na području naše komune u radnom odnosu bilo je 18.814 osoba, a u istom mjesecu ove godine 18.194. U veljači prošle godine u našem kraju bilo je 18.780 osoba u radnom odnosu, a u istom mjesecu 1966. samo 18.280. U svibnju 1966. godine na području šibenske komune radilo je 18.016 osoba, ali ih je u istom mjesecu pretkodne godine bilo 18.870. Lipanj ove godine nije unio ni malo ohrabrenja onima koji pomno prate kretanje broja zaposlenih na području naše komune. Naime, u lipnju ove godine u radnom odnosu nalazio se 17.895 osoba — gotovo tisuću manje nego u lipnju 1965. godine, kada je bilo evidentirano 18.811 osoba na platnim spiskovima.

Što se tiče broja zaposlenih na području drniške komune valja reći da je i u tom regionu zapaženo opadanje broja zaposlenih. S nekoliko podataka pokušat ćemo ilustrirati tu situaciju. U siječnju prošle godine na području drniške komune radilo je 3.865 osoba, a u istom mjesecu ove godine bilo ih je zaposleno 3.488. U lipnju 1965. godine na tom području bilo je 3.659 zaposlenih, a na kraju tog mjeseca ove godine 3.429. I ti podaci potvrđuju da na području komune Drniš broj zaposlenih manje oscilira u toku 1966. godine.

Stručnjaci u Šibeniku predviđali su da će broj zaposlenih u ovoj godini opasti za 600. Međutim, ako se uporede podaci dolazi se do činjenice da je prosjek smanjenja broja zaposlenih u prvom polugodištu 1966. godine iznosi 1.004.

Koji su tome razlozi?

Uzroke takvog kretanja — rekli su nam — mogli bismo potražiti uglavnom još uvijek u djelovanju privredne reforme. Nove privredne mjeru dovele su u težak položaj Tvornicu elektroda i ferolegura, koja je po proizvodnom potencijalu druga privredna organizacija na području na-

biti potrebno da se odgovorni faktori u našoj komuni odločnije pozabave dalnjim tokom turističkog privredovanja. Jer, za čudo, izgleda da se nitko ne osvrće na činjenicu da mnoga mjesta na našoj obali Jadrana žive od turizma, a mi ovdje — jer imamo i te kako povoljnih izgleda za promicanje te grane privrede — tapkamo na mjestu i počesto razmišljamo jedino o tome odakle ćemo pokrivati dugove poduzeću koje bi — u normalnim prilikama — mogli »krpititi rupe na drugim stranama.«

To što smo se malo poduzeća zadržali na našim sadašnjim ugostiteljsko-turističkim neprilikama nikako, naravno, ne znači da treba zaboraviti i izgubiti iz vida da šibenska regija ima komparativne prednosti u aluminijskoj industriji i prerađivačkoj industriji aluminiјa. Samo, razvijanje ovog potonjeg ne ide uvijek u korak s našim pravom i našim realnim mogućnostima, pa bi upravo tome zacijelo trebalo posvetiti više mesta.

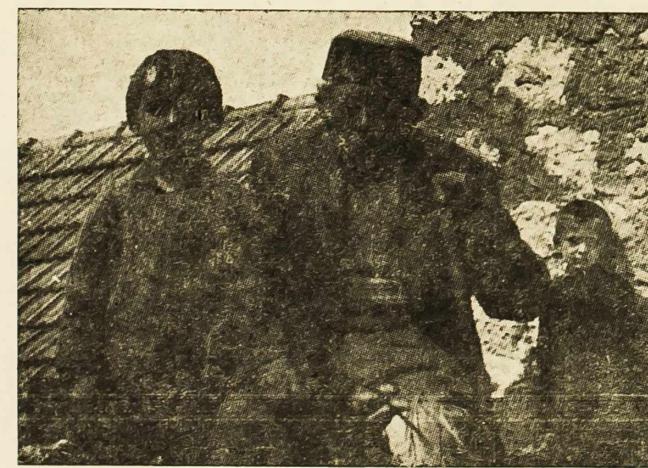
Gdje je izlaz? Izlaz iz sadašnje situacije vrlo je teško pronaći. No, možda bi taj izlaz trebalo u prvom redu tražiti u razvoju turizma, uslužnih djelatnosti (gdje su potrebna relativno mala ulaganja), trebalo bi poraditi na razvijanju nekih grana poljoprivrede, a ne bi se smjelo zaboraviti na kućnu radinost.

S obzirom na to da u šibenskom turizmu ni do danas sve stvari nisu izvedene na čistac, da se iz godine u godinu griješi, da se greške ponavljaju i ove godine (a s njima stižu na vidik i gubici), zbilja će

Bilo kako bilo, situacija u pogledu zapošljavanja na području Zavoda za zapošljavanje Šibenik nije za sada nimalo povoljna. Izlaz u odlasku na rad u inozemstvo ne smije se prihvati kao pravilo već kao trenutni kolosijek za rješavanje sadašnjih teškoća. Pravi izlaz treba sagledavati u granicama regije. D. B.

U posjeti Vrpolju

Razgovor sa najstarijim stanovnikom

Ante Jelić pored dvoje praunučadi

Iznad vrata jedne vrpolske kuće visila je grancica smreke. Pod njom je stajala oveća grupa ljudi među kojima je bio i Ante Jelić, zvan Momčilo, 90-godišnjak iz Vrpolja, najstariji mještjanin.

Kako vas barba služi zdravlje?

— Fala bogu nije loše — odgovori bez razmišljanja i doda: »Otkad je počeo lito i ove vrućine ne da mi se isti. A popija bih kišu.«

Znači da vam ne prija vrućina?

— Ma, jok! Ne smeta meni vrućina. Zar ne vidiš da u sridli nosim debeli demper. Nego, ko zna od čega je to.«

Jeste li radi toga bili kod liječnika?

Starcu je ovo pitanje bilo smiješno, pa reče: »Znate li vi da ja nisam bija u gradu već

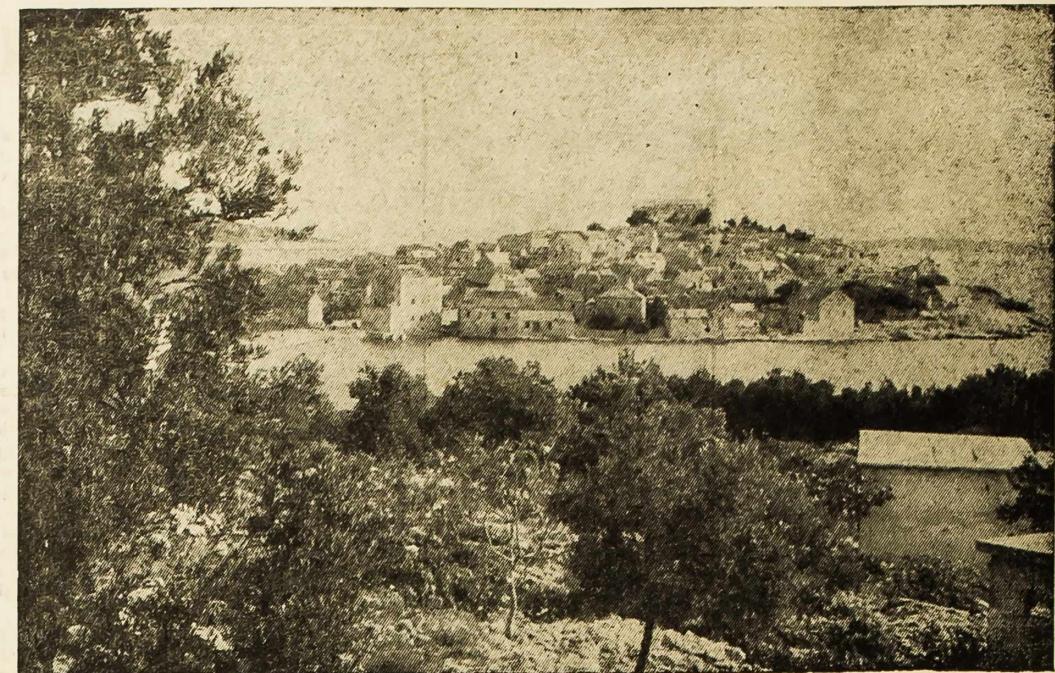
osam godina. Ne triba meni nijehova pomoć. Ma, znate šta ču vam reći: nit sam ja odija nijaman, nit su oni odili meni. Mi smo naučili jedno bez drugoga, pa ne bi željila ni da se sastajemo.«

Nije to loše. Nego, možete li obići svoje polje?

E, kako da ne. Vaik san u njemu. Ustanem ujutro rano i odem na livel (tako zove jednu parcelu zemlje). Tu ostanem dok ne zapeče zvizdan...« Dok je pričao o poljskim radovima zaboravio je vuči dim iz dotrajale lule, pa mu se zaštropala.

— Kandelir joj njezin — poče se Momčilo ljutiti. Jesi vidjala kako me izdala. Sva je istrošena. Bacija bi je ča, ali neću dok ne namiri deset godina. To će biti brzo.«

Šta ćete kad je bacite? Jeste li kupili novu ili ćete pušiti cigarete?

Pogled na Primošten

U jeku turističke sezone

Primjedbe domaćih i stranih turista

Najviše primjedaba na saobraćaj i ugostiteljstvo

Turistička sezona je u punom jeku. I na našem području boravi na tisuće domaćih i stranih posjetilaca koji provode svoj godišnji odmor, od Prosike pa do Rogoznice. Jedni odlaze svojim kućama, a drugi po tko zna koji put ponovo navraćaju u turistička mjesta. Stižu različitim prijevoznim sredstvima, ali najviše vlakovima i autobusima.

Sva mesta nisu se jednakom pripremila i potrudila da svojim gostima pruže što ugodniji boravak. One turističke organizacije koje su izvršile dobre pripreme, smještaj i ishrana prolaze gotovo bez teškoća. Gosti su zadovoljni. Međutim, nije svadje tako. Posebno ne u Šibeniku koji još uvijek isključivo važi kao tranzitno turističko mjesto u kojem gosti borave najviše jedan ili dva dana. Od početka ovog mjeseca, za proteklih nekoliko dana, čuli smo nekoliko primjedaba od strane gostiju koji su opravdano nego dovali na izvjesne stvari. U ovom napisu želimo istaći samo neke.

— Restoran »Rijeka« spada među najpoznatije ugostiteljske objekte u Šibeniku. U njemu se ovih dana hrani više stotina gostiju, ali među njima najviše je zapaženo inozemnih turista. Najveću im tešku stvara pomanjkanje jelovnika na stranim jezicima. To ne bi iziskivalo mnogo sredstava, pa ubuduće trebalo o tome voditi računa. Ili, na primjer, 5. kolovoza mnogi su u »repučekati na ručak, a oni koji su već bili zauzeli mesta u restoranu pola sata čekali su da dobiju juhu. Kasnije smo saznali da juha nije pripremljena na vrijeme.

— Turistički paviljon na gatu Krka vrši različite usluge, a, između ostalog, i prodaju karata za prijevoz do Jadrije. Često puta se desi da putnici bez karata odlaze na brod, jer službenik zadužen za prodaju karata ne posjeduje sitan novac, pa je putnik bez svoje krivice primoran, da poređ redovne cijene, plati i globu koja iznosi 80 za odrasle, a 30 dinara za djecu.

— Autobus kojim se putnici prevoze od Šibenika u pravcu slapova Krke često putne polazi u tačno određeno vrijeme. Tako je u subotu 6. kolovoza kasnio pet minuta i putnici su na brzinu uskakali u kolu, a oni jači uhvatili su mjesto za sjedenje.

— Odlazak broda sa kupališta Jadrija izaziva znatnije teškoće kupačima i gostima. Česte su gužve na gatu, a da se i ne govoriti prilikom ulaska na brod.

Takva nešto dogodilo se 5. kolovoza oko 18 sati. Do tогa je vjerojatno došlo, jer je čuvan na izlazu odnosno ulazu na gat pustio više putnika nego što je bilo potrebno.

Tako je pričao barba Momčilo koji je svojim šalama odjevljavao ljudi u tovorni sve dok po njega nije došla praučnica Živana, četverogodišnja djevojčica. Ona je njegov pratilac, a on njezin. Ima Momčilo dosta učinādi i praučnadi, ali od svih najviše voli Živanu.

Od svoje rane mladosti Momčilo se bavio različitim poslovinama. Bio je čauš, član ronde, seoski zvonar, a pored svega toga, kažu ljudi: da je skupiti svu zemlju na jedno mjesto koju je prevrnuo motikom kod imućnijih seljaka, naraslo bi veliko brdo. Međutim, sve mu to nije mnogo pomoglo, jer je ujek živio siromašno. Trebalо je čekati pravednije društveno-političko uređenje zemlje, da porastu sinovi, pa čak i unačad, da bi se izvukao iz tog siromaštva.

Rastajući se sa simpatičnim 90-godišnjakom, zaželio sam mu da ga posluži zdravlje i da mu se ostvare želje. Živko Petković

Sa puta u Sovjetski Savez

Piše: Boris Kale

Na pločnicima Crvenog trga

»Ali, dragi čitače, ja sam se s tobom zapričao... Evo, već i Svezjet-skoga... Ako ti nisam dodijao, sačekaj me kod derma, vidjet ćemo se kada se budem vraćao. A sada — zbogom! — Tjeraj, kočijaš!

Moskva! Moskva!

Ovim riječima Radičev završava svoje čuveno djelo »Putovanje od Petrovgrada do Moskve«. Zbog slobodarskog duha koji je izbjegao iz ove književnik je bio osuđen na smrt. Kazna je kasnije zamjenjena progostom u Sibir. Ali, ipak, epilog »Putovanja« bio je — Radičeva smrt.

Vozim se spavačim kolima tim istim putem i razmišljam: Rusija nekada i sad. Koliko je trebalo truda, patnji i stradanja da bi se duh i stremljenje jednog naroda pretvorila u stvarnost.

Naše putovanje do Moskve ipak je bilo mnogo kraće nego Radičeva. Trajalo je nešto manje. Putnici su izšli iz kupea na hodnike. Za koji čas stići ćemo u glavni grad Sovjetskog saveza. Vlak se neprimjetno zaustavio na prostranoj željezničkoj stanicama. Laganim, odmjerjenim glosom konduktor upozorava: Moskva! Dakle, stigli smo.

Odvezli smo se na periferiju grada, gdje je za našu grupu određen smještaj u hotelu. U neposrednoj blizini nalazi se Izložba dostignuća narodne privrede SSSR-a. U krugu Izložbe uzdiže se visoki obelisk na čijem vrhu stoji raketica.

Turist koji u Moskvi ostaje samo nekoliko dana mora napraviti precizan plan posjeta. Za početak je, možda, najbolje autobusom obići značajne četvrti grada. Tako smo i mi učinili. Ono što smo nekada gledali na filmu, na fotografijama, o čemu smo čitali ili slušali, stadi su pred nama na dohvrat pogleda i ruke. Prolazimo širokom ulicom Maksima Gorkog. Nekada je ona bila mnogo uža. Zgrade su se u njoj na specijalnim kotačima pomicale i po nekoliko desetaka metara, da bi se dobila sadašnja, široka i do 60 metara. Mimo Crvenog trga krećemo do rijeke Moske. Zaustavili smo se i pogledali usmjerili na zidine Kremlja. Škljocaju fotografski aparati. Tako neće izbljediti detalji sa zlatoglavim kupola, spomenika, historijskih građevina, kao ni naši posjeti pojedinim mjestima.

Lomonosov univerzitet je mjesto koje posebno privlači. Veliki je kao što je velika nauka i umjetnost. Školstvo i obrazovanje u Sovjetskom Savezu nosi primat u cijelom svijetu. Tu se praktički svatko kulturno uzdiže. Kulturne institucije su potreba, jednaka drugim vidovima života. No, možda i nije jednako želji za lukašinskim odjevnim predmetima, želji za modom i automobilima. Za pojedine predstave potrebno je rezervirati karte mnoga prije izvedbe. »Boljšoj teatr«, »Hudoženstvenij teatr«, Kazalište »Majakovski«, Kazalište satire, Lutkarsko kazalište i drugi, stalno su ispunjeni posjetiocima. U Moskvi ima 30 stalnih kazališta. Pored toga ima raznih plesačkih i folklornih ansambla, baletnih družina, veliki broj koncertnih dvorana, kina, cirkusa i sportskih društava. Moskva živi intenzivno. Malo je onih koji nisu aktivirani u nekom vidu djelatnosti. Intenzivan život i stvaralaštvo. One većeri kada smo u »Boljšom teatru« slušali operu »Carmen« ni jedno od 6.000 mješta nije bilo prazno.

Prijestoljnica SSSR-a je prostrana. Nemoguće je zahvatiti pogledom. Sa Lenjinskog gora gdje je sagrađen i Moskovski univerzitet »M. Lomonosov«, najbolje se može vidjeti panorama grada. Ispod vidikovca protiče riječka Moskva. Nešto dalje smješten je stadion »Lenjin«. Tu su i drugi sportski tereni, Dvorac sportova i plivački bazen u kojem se može kupati u svaku godišnju dobu, jer se voda u njemu zagrijava.

Ime Moskve tjesno je vezano za Kremlj. Rijetko ko od stranaca propušta priliku da ne posjeti muzeje i znamenitosti Kremlja. U Oružanoj palači

čuvaju se zbirke dragocjenosti, starinskog posuđa, ukrasa, oružja iz davne prošlosti, odjeće i predmeta ruskih careva. Prije nekoliko godina tu je izgrađen Dvorac kongresa, ogromna zgrada od betona i stakla. U njoj se održavaju konferencije i Kongresi.

Kroz jednu od kapija Kremlja može se izaći na Crveni trg. Na njegovim prostranim granitnim pločnicima održavaju se smotre, vojne parade, svečanosti i druge manifestacije. Ovdje je centar Moskve. Drugu stranu trga omeđuje zgrada »GUM-a«, najveća robna kuća u Sovjetskom Savezu. U njoj se istovremeno nade po nekoliko hiljada ljudi. Podno zidina Kremlja uzidan je Mausolej Lenjina. Kroz njega prodefilira na hiljadu ljudi da bi odali poštuj Lenjinu. On kao živ leži na otru sklopjenih očiju.

Trećakovska galerija ne bi trebala izmaknuti iz posjeti nikome tko svrati u Moskvu. Galerija je prava riznica ruske skulpture i slikarstva. Pored toga izloženi su mozaici, ikone i grafike. Nama nije dozvoljalo vrijeme da posjetimo spomen-muzeje ruskih književnika i pjesnika, kao što su Majakovskog, Gorkog, Tolstoja, Čehova, Dostoevskog i drugih.

Noge kao da ne osjećaju umor. Ali, ako se ipak netko umori od hoda, neka podne u Muzej »Borodinske bitke«. Ovdje se ne mora mnogo hodati. U Muzeju je istaknuta samo jedna slika. Njen autor je Franc A. Rubo. Rad je iz 1910. do 1912. godine da bi se time uveličala 100-godišnjica proslave velike Borodinske bitke, u kojoj su Rusi sa vojskovođom Kutuzovom porazili Napoleonovu vojsku. Slika prikazuje panoramu bitke na površini od preko 100 metara dužine i 15 metara visine. Slika je kružno postavljena, a sredina prostorije izradena je od originalnih dijelova greda, stabala, ze-

MOSKVA: Stanica metroa »Majakovska«

MOSKVA: Boljšoj teatar

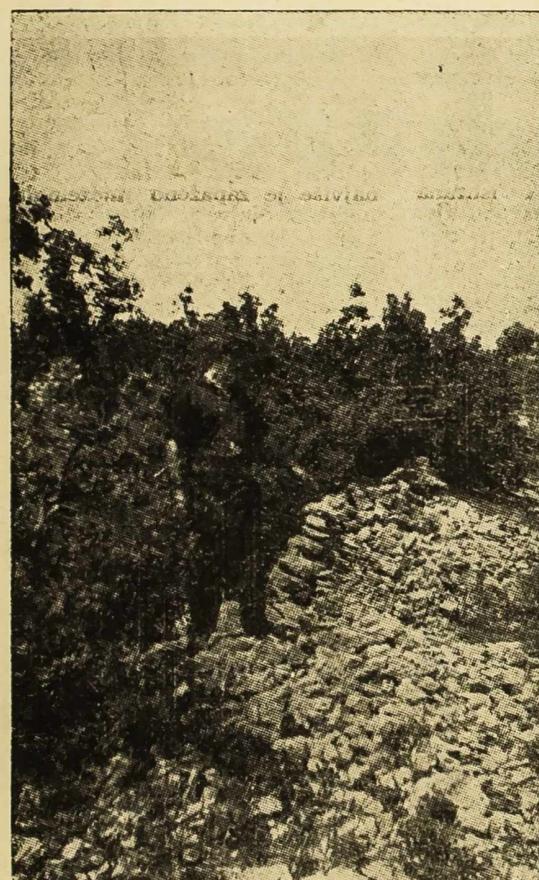
mlje, trave i seoskih kuća i to se jedva primjetno spaja sa slikom. Takvom kombinacijom postignut je izvanredan efekat. Ako se za časak zanese u promatranju panorame bojišta stekne se dojam kao da pred gledaocem stope prava polja Borodina. Majstorska ruka slikara Ruboa je tako zaustavila jedan značajan fragment historije.

Moskovski metro je raskošno uređen. Na prostranim stanicama stalno jure bujice svijeta. Osvjetljenje je dobro i putnici se u ovim podzemnim prostorijama osjećaju kao na ulicama. Hiljade Moskovljana dnevno putuju ovim podzemnim hodnicima iz jednoga dijela grada u drugi. I pored mnoštva svijeta u metrou je dosta tih.

Kada se dođe u bilo koju zemlju interes se najčešće okreće prema običnom čovjeku. Tko je taj običan čovjek? U gradovima Sovjetskog Saveza koje sam posjetio nisam imao prilike sresti nešto u čemu bi se posebno izdvajao običan čovjek. Razgovarao sam sa đacima, mehaničarom, poslovodom u tvornici, oficirom Baltijske flote, profesorom, inženjerima, radnicom iz neke tvornice i studentima. Svi su oni po ponašanju slični i previše obični da bi se nekoga od njih moglo zadržati. Čini mi se, da samim tim što netko radi u tvornici, drugi u uredu, treći u kolhozu, četvrti studira itd. ništa ne znači za shvaćanje tih ljudi. Taki su barem utisci. To se ne primjećuje ni po odjevanju, ni u štetni, na priredbama, ili sportskim smotrama. Klasifikaciju bar stranac ne može da zapazi. To je Rusija. U njoj živi duh naroda. Takvu sam je vido za mog kratkog putovanja.

Sva značajnija mjesta koja smo posjetili ponijeli smo sa sobom, na fototima, prospektima, razglednicama, u knjigama... Ono što nam je uslijed kратkog vremena promaklo da bolje pogledamo, možemo sada smršnje i duže gledati na fotografijama. U tome nas neće omesti daljine. Vjerujem da to nije činio samo autor ovih reportaža, da bi provjerio pojedine podatke, već i ostali članovi ekskurzije. I kasnije, kada naša impresije i sjećanja malo potpisne vrijeme, opet ćemo se moći ponekad vraćati na Lenjinske gore, u Kremlj i »Boljšoj teatr«, na pločnike Crvenog trga...

U partizanskim bunkerima

Josip Čoga pokazuje mjesto na zidu u kojem se nalaze dva bunkera

6.

Piše:

J. Grbelja

Gradili? — upitam. Kako ste ih gradili?

— Veoma oprezno i pažljivo. Lokacije smo birali ondje gdje se najmanje misli da bi se mogao uzidati bunker. Ploče smo donosili na ledima iz udaljenijih predjela, da tragove sakrijemo. Gradnja se odvijala u predahu između dvije racije i većinom noću. Ni naši kuriri, ni žene, skojevi, omladinke, rodbina ili bilo tko od onih koji su nam nosili hranu, šibice, cigarete, poruku ili poštu — nije znao za bunkere. Oni bi to donijeli do ugođenog grma, iza nekog zida ili negdje drugu — ostavljali to i vraćali se natrag u selo. Zatim bi tu došla naša »vezav« i uzelao ono što je ostavljen. Mjere opreza bile su vrlo dobro organizirane. Tako smo posebnu pažnju posklanjali i samom kamenju: nije se smjelo dogoditi da neki kamen ostane za nama prevrnut ili neprirodno smješten, jer je to odmah izazivalo sumnju.

Pričao je Joso Čoga tako zanimljivo da nismo ni osjetili kamene bodeže pod nogama i prijeđene metre po bespušu kršu ili grbu. Odslutali smo već bili u sasvim druge goleti. U Ogradi mi je pokazao ležeći bunker za dvije osobe, koji je ostaо neotkriven sve do ovog časa. Ni čobani, ni vinogradari nisu nikad za nju saznali, iako su možda preko njega prošli bezbroj puta. Iskopan je u procjepu između dvije litice, podno najsuvišnjeg oštrastog vavnjenca, a otvor mu zaklanja gusto polegla krošnja kržljavih hrasta. Dovoljno je uči unutra i za sobom na otvor navući kamen s travom koja prirodno rašte u jednoj njegovoj brazdi i nekoliko napuklina. Stotine i stotine metara takve površine odmah postaje sasvim slično u svim detaljima svoje divljinе, kao da je ljudska ruka ili noga nije dimnula od pamtišnjaka. Tko onda to može otkriti? I da li je u tom bespušu i 30 vodova fašista imalo toliko vremena da prevrće svaki kamen ili sječe svaki grm i odgrće kupinu? A pogotovo što su se te lavine neprijatelja pred sumrak valjale u selo, u »sigurno« prenočile.

— Često su na svome putu ovuda prolazili — reče Joso kad smo došli u Dodigovac kod Mikulinca. A mi smo bili skriveni u ovoj bunji. Odzato je bilo da je bila vidljiva i uočljiva nisu mogli posumnjati da smo unutra. U stvari, i nismo bili u njoj, nego smo iz nje kroz jedan mali otvor ulazili u pravo sklonište, I to je, dakle, bio dvostruki bunker. Ostao je neotkriven za čitavog rata. Sada je to dosta velika bunja i služi ljudima da se sklonu od kiša i nevremena kad ih uhvati u polju.

— A sada idemo u Ogradu kod »Lozovca« — reče.

— To je vaš vinograd? — upitam.

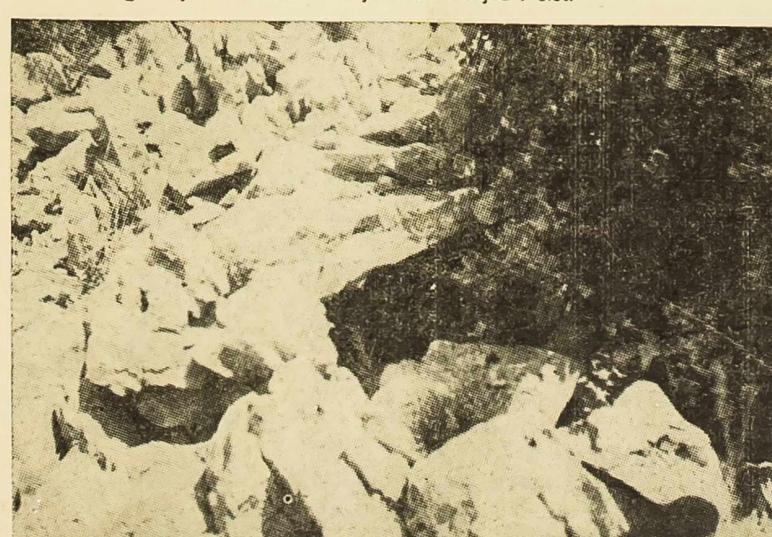
— Da! — odgovori.

— Ovdje u zidu, reče kad smo stigli, ima tri bunkera. Uređeni su tako da u njih ni kiša ni smotri ne probijaju. Krajem 1941. i početkom 1942. godine u njih smo spremali oružje i hranu, krili su se i terenci.

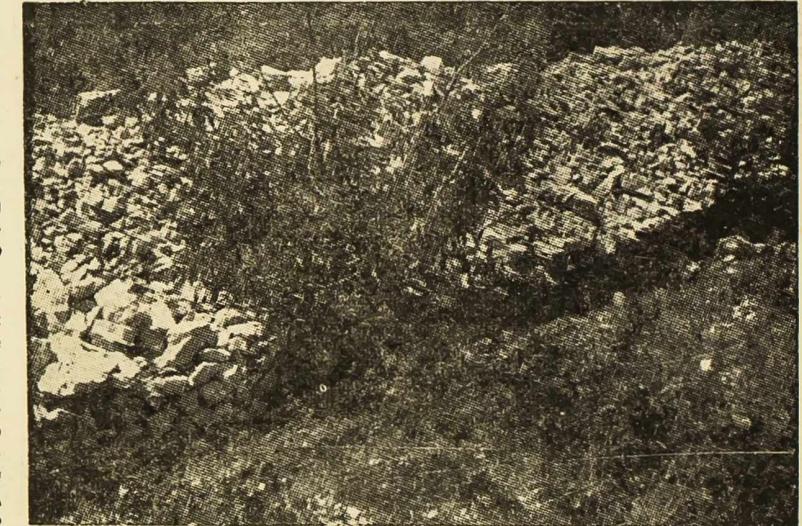
— Ovdje u zidu? — upitam. A gdje se ulazi?

Joso poskoči sa zida pa se sagnje pod trešnju. Zatim iščupa kameničić i reče:

— Pogledajte! Dođite! Zrak je unutra svjež i čist.

Ležeći bunker u kršu za dvije osobe

Zid sa tri bunkera (pod trešnjom, uz višnju i u spoju dva zida)

— Osjećate li taj zrak? — upita dok sam bio na otvoru. Vidite kako je luksusno građen.

— I ovuda ste mogli ući unutra?

— E — podsmijehne se — kad banda nađe i kad je život u pitanju, tijelo se suoči s zrnom.

— Drugi je bunker ovdje — pokaže na dio zida blizu višnje. I opet se sognje po tridesetak centimetara visokog zida izvadi kamen.

— To je ulaz — reče.

— Treći je u spoju ona dva zida. Njega je najteže otkriti — doda i počake mi i taj bunker.

— U njemu je, nastavi, poskak jednom zgodom ugrižao borca Antu Živkovića. Trčali smo sve do Stankovaca da mu spasimo život. Tu smo dobili injekciju, vratali se ovdje i dali mu je. U međuvremenu, dok smo stigli, jedan je drugi Antu prezegao ranu i isisao zatrovani krv. Ostao je Ante živ i danas živi u Zagrebu.

— To bi bila štara priča o bunkerima, rekao sam. Stankovci su dosta udaljeni, a bande su vrebale na svakom koraku. Bar jedan od vas trebao je živ. Zar to nije smjelost, hrabrost, drugarstvo, vrlina pravog borca u revoluciji? Živković odlučnog da umre za stopu svoga krša, za svoga susjeda, druga, suborca, za revoluciju!

Zemlja je odsala topilom ognjišta i nježnošću majke dojilje. Slušate priče na terenu i čini vam se da bus trave postaje kita cvijeća — oporog i kratkog cvijeća s mirisom limuna i ljubice, a nad mjestom dostoјnog sjicanja i časti.

Lutali smo goletima i zavlačili se u rupe i jazbine. U njegovano sklonište za ratnike i nečaj prognati iz naručja majki. »Šetnja« duga 90 kilometara ljudog krša, žednih bespuća i kržljavih izraslica u raspucalom vapnenčcu, a nakon 25 godina od dana ustanka naših naroda, bila je najprijetnija koju sam ikada učinio.

Uz pomoć tri prvoborca i nosioca Partizanske spomenice 1941., uspio sam da saznam priču o jednom neobičnom životu partizana i ilegalaca u prvim ratnim danima 1941. i početkom 1942. godine, dok ih još nije bilo mnogo, jer ni oružja nije bilo za sve.

Još nešto iz Zatona. Inicijatori za pravljjenje bunkera bili su: Grgo Čoga sa svoja dva sina (Josipom i Dragom), Miro Bilušić, Ante Živković, Dražgo Živković, Blaž Milošević, Mate Milošević i drugi. Bunkera je bilo i u mnogim zatonskim kućama.

Vjerujem da će naći vremena da obiđem i teren Tribunja i Primoštena i da preko našeg lista opišem neke potresne sudsbine i priče sa tih terena.

Jer, rat je potresao ljudi, učinio ih odvraćnjima i hrabrima. Izmijenio u njima poglede na život i čovjeka. Učinio od njih nešto čemu se zaista mora diviti.

